

**ПОБУТОВІ ПЕРЕКАЗИ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ:
ДЕФІНІЦІЯ, ЖАНР, ТЕМА**

Л. М. Давидюк, аспірант

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025*

E-mail: kyslynka@gmail.com

У статті розглянуто побутові перекази Західного Полісся в генологічному й тематичному аспектах. Метою розвідки став аналіз малодослідженої ділянки усної неказкової прози з конкретно-історичним відображенням дійсності. У результаті дослідження запропоновано дефінітивні ознаки побутових переказів і проаналізовано їх тематичний склад у західнополіській народній творчості. Встановлено, що жанрові характеристики вказаної групи фольклорних оповідань цілком корелюються з загальнокласифікаційними, однак побутові перекази досліджуваного краю завжди локально прикріплені. Всі розглянуті етіологічні події відбувалися відносно недавно. Почасти вони співвідносяться з конкретними історичними фактами, а також містять топонімічні елементи. Зазначено, що західнополіські оповідання згаданої жанрово-тематичної групи переважно побудовано на реалізмі, проте їх світоглядна основа ще повністю не затрачена.

***Ключові слова:** Західне Полісся, побутові перекази, наратив, жанр, побутовий об'єкт.*

Нині набуває все більшої популярності вивчення фольклору, зокрема, усної неказкової прози окремих етнокультурних країв, що дозволяє ґрунтовніше оцінити й загальноукраїнські надбання, і визначити регіональну специфіку народної творчості. Наявний джерельний масив Західного Полісся засвідчує, що досліджуваний край – один із найбагатших за станом збереження нематеріальної спадщини українців.

Наукові зацікавлення неказковою епікою зумовлені специфікою цієї творчості. Народна проза демонструє розвиток фольклорної традиції від найдавніших мотивів до сучасних. Популярним об'єктом досліджень сьогодні стають оповідання з конкретно-історичним зображенням дійсності: героїчні легенди, історичні перекази, реалістичні оповіді тощо (розвідки Василя Сокола, Наталії Малинської, Наталії Ярмоленко, Олександри Бріциної, Людмили Іваннікової, Оксани Кузьменко, Аліни Карбан тощо). Дослідники вважають такі наративи «усною історією» – показовим свідченням природно-соціальної взаємодії етносу. У них відтворено історію народу як її особистісну інтерпретацію, «яка відбиває історію світорозуміння, оцінок та прагнень народу» [1, с. 136].

Маючи певний арсенал напрацювань у згаданому руслі, деякі тематичні групи досі лишаються поза увагою науковців. Західнополіські народні оповідання з конкретно-історичним відтворенням дійсності загалом не ставали об'єктом спеціальних розвідок фольклористів. Тому **метою** нашої розвідки формує необхідність вивчення побутових переказів Західного Полісся як частини загальнонаціональної наративної традиції. Вона полягає у з'ясуванні особливостей побутових наративів у генологічному й тематичному аспектах. Для досягнення поставленої мети передбачено виконати такі **завдання**:

- визначити принципи жанрово-тематичного означення побутових наративів;
- окреслити їх сюжетно-мотивний фонд;
- представити стан збереження побутових наративів на Західному Поліссі, їх регіональні особливості.

Методом аналізу (опис і зіставлення) польових записів систематизуємо та детально коментуємо сюжетно-мотивні структури західнополіських побутових наративів, а за допомогою наратологічних і семантико-структурних засобів аналізу

встановлюємо особливості наративних форм усних оповідань і їх жанрових характеристик.

Наукова новизна розвідки полягає в тому, що вперше актуалізовано автентичний фольклорний матеріал Західного Полісся, що презентує малодосліджену жанрово-тематичну групу з конкретно-історичним відтворенням дійсності – побутові перекази. У ході дослідження з'ясовано особливості й регіональну специфіку названої ділянки фольклорної творчості.

Об'єкт дослідження – текстовий масив неказкових наративів, що представлений едиційними матеріалами польських і українських дослідників XIX – XXI ст. та рукописними фондами Інституту культурної антропології. **Предмет** дослідження – жанрово-тематичні особливості побутових наративів Західного Полісся.

За основу характеристики генологічної системи народної епіки беремо класифікацію (вперше послідовно застосовану Віктором Давидюком), у якій жанри неказкової прози співвідносять з формами розвитку нарації: оповідь – меморат, переказ – хронікат, легенда – фабулат. Визначення жанрів пропонується здійснювати за комплексом характеристик, що передбачає панорамне осмислення явища та специфіки неказкових оповідань. Основними жанровизначальними критеріями вважаємо епічну позицію оповідача, часову ознаку, композиційну побудову тексту, ракурс характеристики образів, релевантними – локальну прикріпленість і правдоподібність/фантастичність.

Переказ як жанр фольклорної творчості передбачає зовнішню епічну позицію наратора, значну віддаленість подій від моменту їх презентації, а тому порівняно давній час, послідовне представлення епізодів події та відкритість сюжетного оформлення [2, с. 30]. Частина переказів, імовірно, розвиваються з оповідей, у яких із часом побутування втрачається зв'язок наратованого з очевидцем, відтак вже не зберігається образ персонажа, а події презентуються більш опосередковано.

Фольклорний переказ загалом не обов'язково локально прикріплений, проте для західнополіської творчості характерна прив'язка наратованого до свого краю. Дуже рідко трапляються оповідання (у будь-якому неказковому жанрі) про те, що відбулося поза регіоном.

У народній епіці Західного Полісся перекази складають найменш чисельну групу. Вони зазвичай ґрунтуються на реалістичних подіях, хоч і пристосовані до традиції та дещо трансформовані. Вважається, що внаслідок стрімкого суспільного розвитку постійно знижується потреба в інформативно-мнемонічній функції народної творчості та збільшуються естетичні запити. Перекази все менше актуалізують, а деякі з них проходять жанрову трансформацію. Та поряд із тим вони мають перспективу поповнення бази оскільки шлях від оповіді до переказу доволі короткий.

У західнополіських топонімічних, історичних і побутових переказах спостерігаємо тісне переплетення мотивів зі вказаних тематичних груп, тому не завжди можливо провести чітку межу між тематично-жанровими групами переказів. Деякі мотиви функціонують у різних формах розвитку нарації. У зв'язку з цим окремі дослідники пропонують твори певної тематики означувати жанровим масивом. Наприклад, Наталія Шкляєва досліджує топонімічну прозу Західного Полісся за вказаним принципом.

Вважаємо такий підхід цілком виправданим у вузькоспеціалізованому вивченні одної тематичної фольклорної ділянки. Проте для загальнокласифікаційного опису неказкових жанрів пріоритетним, на нашу думку, залишається тематично-функціональне означення жанрових різновидів. При такій диференціації варто зважати на основне функціональне навантаження тексту (у переказах – це пояснення походження геолокальних назв (топонімічні), представлення історичного факту (історичні), розкриття етимології побутових об'єктів (побутові)), а суміжні залучені мотиви розглядати як додаткові тематичні елементи.

Чіткої межі між побутовими та топонімічними й історичними переказами немає, оскільки етимологію деяких об'єктів пов'язують саме з їхньою назвою чи конкретними подіями минулого.

Побутові оповідання функціонально спрямовані на пояснення походження певних побутових об'єктів. Проте йдеться не про етимологію живої природи, яку співвідносять, переважно, зі світоглядними уявленнями. Вказані перекази стосуються об'єктів, які створені безпосередньо за участю людини, хоч вони, буває, і стають частинами природного середовища.

Безперечно, побутові наративи є у кожній місцевості. Однак таких творів збережено небагато, тому й не проводять їх системних досліджень. Інколи розглядають ці сюжети в інших тематичних комплексах, ігноруючи їх справжній домінуючий елемент.

На Західному Поліссі побутові оповідання складають порівняно невелику частину народної неказкової епіки краю. Вони стосуються походжень курганів, гір, могил, виникнення сіл тощо.

Найбільшу групу побутових наративів складають перекази про утворення гір і курганів-насіпів. Наталія Шкляєва, досліджуючи топоніміку Західного Полісся, також аналізує оповідання з оронімічними (походження назв об'єктів рельєфу) мотивами [3, с. 193 – 203]. Дослідниця подає історіографічну довідку про питання оронімії у працях українських науковців (Івана Вагилевича, Георгія Булашева, Василя Скуратівського, Павла Тутковського, Василя Сокола), зауважуючи, що аналізовані ними матеріали пояснювали походження гір «в основному на світоглядному рівні» [3, с. 193].

Західнополіська традиція має свою специфіку щодо цього питання. Адже рельєф Полісся відносно рівнинний, подекуди з незначними підвищеннями чи впадинами. А тому йдеться не про власне гори, а про пагорби. Причому цілком можливо, що утворення деяких із них насправді позначено втручанням людини.

У Старовижівському та Маневицькому районах побутують наративи про Чорну гору та Церковище відповідно. Обидві утворилися на місці будівель. У першому випадку – це згарище від панового заводу, якого «не відомо хто одної ночі пудпалив» [4, с. 2], а в іншому – «там була церква, і вона завалилася, чи то її засипали» [5, с. 7]. Помітно, що у творах присутні й топонімічні моменти, адже назва місцин співвідноситься з оповіданими подіями. Проте основне тематично-функціональне навантаження наративу полягає в окресленні причин та способів появи зазначених рельєфних об'єктів.

Неподалік у тому ж Старовижівському районі розповідають про гостру високу гору. Цей насип – «то було кладбище для тих людей, що самі себе унічтожили» [6, с. 4–5]. Згідно з народними віруваннями, самогубців завжди ховали поза кладовищем і над ними не здійснювали поховальних обрядів. За дохристиянськими переконаннями, душі таких покійників могли шкодити живим після смерті, тому й місце їх поховання вважалося нечистим. Відповідно до християнських уявлень душі самовбивць належать дияволу, а тому не належно ховати їх поряд із іншими християнами (хоч нині вже відійшли від такої практики). Водночас у аналізованому наративі немає жодного натяку на причину такого способу поховання, а, отже, цілком дотримано конкретно-історичного способу відтворення.

Поряд із тим існує чимало інших наративів про могильники різного походження. Археологи зазначають, що поховальні пам'ятки стають «цінним джерелом для вивчення історії та культури населення Західного Полісся» [7, с. 87].

Часто у західнополіських розповідях походження пагорбу чи кургану співвідносять з історичними подіями та місцями масових поховань. Так, наприклад, у Яревищі (Старовижівський р-н) «є тико одна висока могила, то шо на Заполони. То там похаване розстріляне весілле. То було в той час, як ше йшла вуйна з німцяме» [8, с. 2]. Подібні заховання відбувалися й після великих битв, які приносили багато жертв. Під час сутичок із татарами «мніго народу померле, то й поскладале всіх

разом да й зимлею прикреле» [9, с. 1]; «багато загинуло, туго й зрубелі могила» [10, с. 2].

Яскравим підтвердженням правдивості походження таких заховань стає історія з крайніх південних районів Західного Полісся. Один господар вирішив зробити погреб з насипу поблизу своєї оселі: «прокопав усередині там все, а тут прикриття зробити – та й, та й вже погреб. Як він став копати – а там черепи, і ці, і, значить, кустяки. То була могила, видно, що там бій був... Крепкий був» [11, с. 8].

Легенда про могилу Красної Пані також вказує на місце своєрідної військової сутички. Тут присутні різноманітні тематичні елементи, проте домінуючим, на нашу думку, виступають обставини та спосіб утворення об'єкта – могили жінки-воїна: «В лісі ємку викупали, прикрили, а вуна з куньми і впала... Закупали, ди й» [12, с. 7].

Розповідають також про могили-кургани, насипані шапками: «То кажуть, теї козаки, що билися, брали в шапку землю і насипале кожен на побитих» [13, с. 2]. Наталія Шкляєва зауважує: «Звичай насипання гір на могилах воїнів шапками має глибоко історичне коріння. Насипана гора у такому разі є не лише символом поваги, а й певним орієнтиром на шляху при поверненні» [3, с. 199].

Своєрідними народними символами стають «українські могили», насипані повстанцями: «Там ни захороняли, а така... настояща українська. [...] То такий був, як ото символ український» [6, с. 3 – 4]. У Старовижівському районі респонденти описують велич бандерівського насипу: «Була така двох- чи трохетажна така широкая чотирихгранная, тако: один, а там менший, а там ше менший. І дубовий хрест. Та висока-висока була...» [6, с. 3 – 4]. А на Маневиччині побутує наратив у такому варіанті: «Коли перший раз будували Україну, то насипали велику могилу шапками» [14, с. 7]. В обох випадках пам'ятку було зруйновано радянською владою. Проте в Старому Чорторійську на тому місці згодом «поставили велику фігуру» [14, с. 7].

Такі кургани, хоч подекуди і зруйновані, стають справжніми монументальними осередками пам'яті про нескореність національного духу: «Був ше хрест, плиттю обложений, доробляні стручки синьо-жувті, і був він огорожений, і люди співали «Ше не вмерла Україна...»» [14, с. 7].

Звичай споруджувати хрести, на думку вчених, має ще ритуальне забарвлення: таким чином охороняли поселення від нечистої сили, епідемій, катаклізмів, воєн [15, с. 25; 16, с. 45]. Проте вважаємо, що хрести на «українських могилах» Західного Полісся, були також символом сповідання козацької віри, знаком поховання загиблих воїнів і виявом поваги до повстанського духу, а відтак – стали пам'ятниками минулого.

Ще один варіант походження христів на Поліссі записав польський дослідник Юзеф Крашевський: «– Що означають ці хрести, що стоять на березі річки? – считав я у візника. – Чи тут хто загинув?

– Ні, пане, – відповів мені. – Це інша пам'ятка. Плисаки, пливучи з деревом до Гданська, ставлять їх на пам'ять в місці, де провели великодні свята» [17, с. 128].

Отже, походження та значення христів, які часто можна побачити в західнополіському краї, таки неоднакове. Тому щоразу варто звертатися до вузьколокального народного пояснення.

Юзеф Крашевський також подає цікаву розповідь «місцевого чичероне» – мельника з Маневиччини – про велику суху яму, яка колись нібито була джерелом: «– Було, кажуть, раніше ще одне таке вікно, в іншому місці, – відповів, – але це вже давно. З того боку гостинця, за кілька стай, є навіть глибока, тільки що суха яма, і кажуть, що з неї перш так само йшла вода, як і тут. Раз нібито бігали корови й бички, прийшли напиться води до вікна, повпадали, та й решта за ними. Зараз од того часу обурилася вода, яма пересохла, а тут відкрилося друге вікно» [17, с. 61 – 62]. Простежуємо, як походження побутового об'єкта пояснено реалістично-міфологічними подіями. Така історія може бути цілком достовірною, проте її

вмотивування «обуренням» води зберігає ще й відголосок давніх світоглядних уявлень про водойми як місце очищення, а власне джерельну воду як живу й цілющу. Саме тому «вікно» не могло водночас вмщати туші тварин і бути живодайним, а тому відкрилося в новому місці.

На Камінь-Каширщині побутує наратив про «татарське зілля». За народним переказом, так називають лепеху («а в них [татар – Л. Д.] будьби-то айром» [18, с. 43]), яку на Полісся завезли татари, домішуючи її до вівсяного корму. «То кінь навіть, коли овес їсть, то воно в ніздрі позалітас. От і кажуть, що то, коли татари поїли коней коло води, зілля насіялось. Воно й росте переважно понад берегами. Серед болота його не дуже, хоч скільки вже літ тому буде, і вітер розносить, і з водою могло насіятись. Але ні, чогось-таки біля берега більше росте...» [18, с. 43 – 44].

Інколи трапляються побутові перекази про способи утворення сіл. Часто походження й назву села (а також його кутків, вулиць, полів), співвідносять із першопоселеннями-засновниками, власниками, знаними чи й звичайними жителями поселень тощо. Антропонімію топонімічної прози західнополіського краю досліджує Наталія Шкляєва [3, с. 79 – 92].

Деякі наративи, однак, повідомляють як саме постало село безвідносно до його назви. Наприклад, село Підбороччя Камінь-Каширського району походить відтоді, «коле женився він [Маковецький – Л. Д.], то построїли йому хату на хутори, недалеко од Чорча. То було в 1928 році. З тих пир почале і строїте хате. Так і з'явелось сило наше» [19, с. 5].

Висновки. Побутові перекази Західного Полісся – це невелика частина наративної творчості краян із конкретно-історичним способом відображення дійсності. Жанрові характеристики вказаної групи цілком корелюються з загальною класифікаційними: це оповідання зі зовнішньою епічною позицією наратора, відносно давнім часом, послідовним представленням епізодів події та відкритістю сюжетного оформлення. Однак західнополіські побутові перекази завжди локально прикріплені.

Немає чіткої межі між тематичними різновидами переказів. На нашу думку, тут варто зважати на домінантне функціональне спрямування сюжету. Побутовими переказами вважаємо наративи, які, головнo, пояснюють походження певних побутових об'єктів.

Походження об'єктів у цій тематичній групі оповідань виключно реалістичне. Домішки міфологічних елементів можна виокремити на теоретичному рівні, проте самі респонденти цього не зауважують, констатуючи конкретні факти. Більше того, у жодному випадку не висловлено сумнівів щодо правдивості наданої інформації.

Етимологічно-побутовий масив західнополіської наратології, очевидно, найбільш статичний із художньо-історичного погляду. Всі розглянуті етіологічні події відбувалися відносно недавно. Почасті вони співвідносяться з конкретними історичними фактами, а також містять топонімічні елементи. Реалістичний спосіб відтворення в побутових переказах майже не зберігає очевидних слідів світоглядних вірувань, хоча їх основа, безперечно, абсолютно ще не затрачена. Тому дослідження причин, способів і результатів трансформацій міфічного часу до конкретно-історичного плану вираження стає одним із *перспективних напрямків* майбутніх розвідок.

HOUSEHOLD STORIES OF WEST POLISSYA: DEFINITION, GENRE, THEME

Lilija Davydiuk, graduate student
Lesya Ukrainka Eastern European National University
E-mail: kyslynka@gmail.com

In the article the household stories of West Polissya are studied in the genealogical and thematic aspects. The aim of the investigation was the analysis of a little-researched section of verbal unsophisticated prose with a concrete historical reflection of reality. As a result of the research are offered definitive signs of household stories

and their thematic composition in folk art of West Polissya. It is established that the genre characteristics of this group of folklore stories are completely correlated with general classifications, but the household stories of the investigated region are always locally attached. All the aetiological events examined were relatively recent. In part they relate to specific historical facts and also contain toponymic elements. In the course of the study it was established that the stories of this genre-thematic group of West Polissya are mostly built on realism, but their worldview basis is not completely lost.

Keywords: West Polissya, household stories, narrative, genre, household object.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бріцина Олександра. XX сторіччя в усній історії українців (нотатки до питання про історизм фольклору) // У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод і джерело. Зб. наук. ст. : зб. наук. ст. / за ред. Г. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. – Харків: Торгсін плюс, 2010. – С. 135 – 144.
2. Давидюк В. Ф. Українська міфологічна легенда. - Львів: Світ, 1992. - 176 с.
3. Шкляєва Н. В. Топонімічна народна проза Західного Полісся: історія і сучасність. - Луцьк: Луцький державний технічний університет, 2006. - 264 с.
4. Архів Інституту культурної антропології (далі – ІКА). Ф. І. Од. зб. 191. Арк. 2. (Записано в с. Сукачі Старовиживського р-ну Волинської обл.).
5. Архів ІКА. Ф. І-А. Од. зб. 14. Арк. 7. (Записано в смт Колки Маневицького р-ну Волинської обл.).
6. Архів ІКА. Ф. І. Од. зб. 182. Арк. 4 – 5. (Записано в с. Кримно Старовиживського р-ну Волинської обл.).
7. Могильники як джерело вивчення духовної культури Західного Полісся // Західне Полісся: історія та культура. Наук. ред. В. К. Баран. – Луцьк: ПРАТ «Волинська обласна друкарня», 2012. – С. 87 - 100.
8. Архів ІКА. Ф. І. Од. зб. 200. Арк. 2. (Записано в с. Яревище Старовиживського р-ну Волинської обл.).
9. Архів ІКА. Ф. І-К. Од. зб. 4. Арк. 1. (Записано в с. Підкормілля Любешівського р-ну Волинської обл.).
10. Архів ІКА. Ф. І-А. Од. зб. 34. Арк. 2. (Записано в с. Вишнівка Любомльського р-ну Волинської обл.).
11. Архів ІКА. Ф. І-Б. Од. зб. 9. Арк. 8. (Записано в с. Котів Ківерцівського р-ну Волинської обл.).
12. Архів ІКА. Ф. І. Од. зб. 88. Арк. 7. (Записано в с. Деревок Любешівського р-ну Волинської обл.).
13. Архів ІКА. Ф. І. Од. зб. 294. Арк. 2. (Записано в с. Торговище Турійського р-ну Волинської обл.).
14. Архів ІКА. Ф. І-А. Од. зб. 11. Арк. 7. (Записано в с. Старий Чорторійськ Маневицького р-ну Волинської обл.).
15. Данилюк А. Дорогами українського Полісся – до прабадьківщини слов'ян // Берегиня. Історія, звичаї, традиції українського народу. – 1994. – № 2-3. – С. 75 – 80.
16. Скуратівський Василь. Русалії. – К.: Довіра, 1996. – 734 с.
17. Крашевський Ю. І. Спогади з Полісся, Волині і Литви. Перекл. з польської та прим. В. В. Шабаровського. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2012. – 244 с.
18. Золота скриня: народні легенди і перекази з Північної Волині й Західного Полісся / упор. В. Ф. Давидюк. – Луцьк: Вежа, 1995. – 105 с.
19. Архів ІКА. Ф. І. Од. зб. 52. Арк. 5. (Записано в с. Підбороччя Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.).

REFERENCES

1. Britsyna Olexsandra (2010). XX Centuries in the oral history of Ukrainians (notes on the question of the history of folklore) . In *search of own voice: Oral history as a theory, method and source*. Kharkiv, p. 135-144.
2. Davydiuk V. (1992). *Ukrainian mythological legend*. Lviv, Svit Publ., 176 p.
3. Shklyaiieva N. V. (2006). *Toponymic folk prose of West Polissya: history and modernity*. Lutsk: Lutsk State Technical University, 264 p.
4. *Archive of the Institute of Cultural Anthropology* (hereinafter – ICA). F. I. Items 191. P. 2. (Sukachi, Starovyzhivskiyi district, Volyn region).
5. *Archive of ICA*. F. I-A. Items 14. P. 7. (Kolky, Manevytskyi district, Volyn region).
6. *Archive of ICA*. F. I. Items 182. Pp. 4-5. (Krymno, Starovyzhivskiyi district, Volyn region).
7. Cemetery as a source for the study of the spiritual culture of West Polissya. *West Polissya: History and Culture*. V. K. Baran. Lutsk: Volynska oblasna drukarnia Publ., 2012, 87-100 pp.
8. *Archive of ICA*. F. I. Items 200. P. 2. (Yarevyshche, Starovyzhivskiyi district, Volyn region).
9. *Archive of ICA*. F. I-K. Items 4. P. 1. (Pidkormillia, Liubeshivskiyi district, Volyn region).
10. *Archive of ICA*. F. I-A. Items 34. P. 2. (Vyshnivka, Liubomlskiyi district, Volyn region).
11. *Archive of ICA*. F. I-B Items 9. P. 8. (Kotiv, Kivertsivskiyi district, Volyn region).
12. *Archive of ICA*. F. I. Items 88. P. 7. (Derevok, Liubeshivskiyi district, Volyn region).
13. *Archive of ICA*. F. I. Items 294. P. 2. (Torgovyshe, Turiyskiyi district, Volyn region).
14. *Archive of ICA*. F. I-A. Items 11. P. 7. (Staryi Chortoriysk, Manevyckiyi district, Volyn region).
15. Danyliuk A. Roads of the Ukrainian Polissya - to the ancestral home of the Slavs // *Bereginya. History, customs, traditions of the Ukrainian people*. 1994. № 2-3, pp. 75-80.
16. Skurativskiyi Vasyl. *Rusalii*. K.: Dovira, 1996, 734 p.
17. Krashevskiy Yu. I. *Memoirs from Polissya, Volyn and Lithuania*. Lutsk: Tverdnyia Publ., 2012, 244 p.
18. *Golden chest*. Lutsk, Vezha Publ., 1995, 105 p.
19. *Archive of ICA*. F. I. Items 52. P. 5. (Pidborochchia, Kamin-Kashyrskiyi district, Volyn region).

Надійшла до редакції 22 жовтня 2017 р.